

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2018

YEARBOOK

2018

ГОДИНА 9
БРОЈ 12

VOLUME IX
NO 12

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2018
YEARBOOK

ГОДИНА 9
БР. 12

VOLUME IX
NO 12

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

вонр. проф. Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

доц. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Ѓуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, доц. д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица Негриевова, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донева
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип Р. Македонија

**YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD — University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Ridvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD — University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neoflt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD, Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva, MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201 2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

----- ЈАЗИК

Марија Леонтиќ

ГРАМАТИЧКАТА КАТЕГОРИЈА ПАДЕЖ ВО ТУРСКИОТ
ЈАЗИК И НЕГОВО ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

THE CASES IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR TRANSLATION

EQUIVALENTS IN MACEDONIAN LANGUAGE 9

Марија Соколова

АСОЦИЈАТИВНОТО ПОЛЕ НА СТИМУЛУСОТ ГЛУП ВО
АСОЦИЈАТИВНИТЕ РЕЧНИЦИ НА МАКЕДОНСКИОТ, СРПСКИОТ,
БУГАРСКИОТ И РУСКИОТ ЈАЗИК

Marija Sokolova

THE ASSOCIATIVE FIELD OF THE STIMULUS STUPID IN THE
ASSOCIATIVE DICTIONARIES OF THE MACEDONIAN, SERBIAN,
BULGARIAN AND RUSSIAN LANGUAGES 17

----- КНИЖЕВНОСТ

Krste Iliev, Natalija Pop Zarieva, Dragan Donev

SOME COMMON TRAITS SHARED BY ENGLISH RENAISSANCE

REVENGE TRAGEDIES 25

Славчо Ковилоски

КНИЖЕВНОТО И ИСТОРИСКОТО ЗА СИРМА ВОЈВОДА

Slavcho Koviloski

THE LITERARY AND HISTORICAL WORKS ABOUT SIRMA VOIVODA 33

Ранко Младеноски

РАСКАЗИ НА ЕТГАР КЕРЕТ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Ranko Mladenoski

STORIES BY ETGAR KERET IN MACEDONIAN 43

Ева Ѓорѓиевска

РАЗВОЈНИТЕ ФАЗИ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ИТАЛИЈАНСКА ПОЕЗИЈА

Eva Gjorgjievska

THE DEVELOPMENT OF THE ITALIAN MIDDLE AGES POETRY 49

Фатмире Вејсели

ИНТЕРСУБЈЕКТИВНА АНАЛИЗА ВО ДРАМАТА НА
МАРИЛУИЗЕ ФЛАЈСЕР „ЧИСТИЛИШТЕ ВО ИНГОЛШТАТ“

Fatmire Vejseli

INTER-SUBJECTIVE ANALYSIS BETWEEN MOTHER AND SON

IN MARILUISE FLEISSER'S PLAY: THE PURGATORY IN INGOLSTADT 57

Krste Iliev, Natalija Pop Zarieva, Dragan Donev

ATTITUDES TO POETRY IN THE ANTIQUITY AND TO DRAMATIC

POETRY IN RENAISSANCE ENGLAND 65

Ивана Котева, Махмут Челик

ДОАЈЕНОТ НА ТУРСКАТА КНИЖЕВНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА
– ИЛХАМИ ЕМИН

Ivana Koteva, Mahmut Celik

THE DOYEN OF TURKISH LITERATURE IN REPUBLIC OF
MACEDONIA- ILHAMI EMIN

75

----- МЕТОДИКА

Biljana Ivanova, Snezana Kirova, Dragana Kuzmanovska, Marica Tasevska

INVESTIGATION OF INSTRUMENTAL AND INTEGRATIVE MOTIVATION OF
LEARNING SECOND/FOREIGN LANGUAGE IN MACEDONIA

85

Марија Тодорова

МНОГУЈАЗИЧЕН НАСТАВНИК

Marija Todorova

MULTILINGUAL TEACHER

95

Марица Тасевска

МЕСТОТО И УЛОГА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ НИЗ
НАСТАВНИТЕ МЕТОДИ

Marica Tasevska

THE PLACE AND THE ROLE OF THE SPEAKING SKILL IN
THE METHODS OF TEACHING

101

Марица Тасевска, Адријана Хаџи-Николова, Драган Донеv
МОТИВАЦИЈАТА КАКО КЛУЧЕН ФАКТОР ЗА ИЗУЧУВАЊЕ
НА ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ОД
СРЕДНО ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

Marica Tasevska, Adrijana Hadzi-Nikolova, Dragan Donev

MOTIVATION AS A KEY FACTOR FOR LEARNING GERMAN
LANGUAGE BY THE STUDENTS OF HIGH SCHOOL

109

----- ПРЕВЕДУВАЊЕ

Даринка Маролова

КУЛТУРНОСПЕЦИФИЧНИ ФЕНОМЕНИ ВО
ИНТЕРЛИНГВАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА
(ГЕРМАНСКИ–МАКЕДОНСКИ, МАКЕДОНСКИ–ГЕРМАНСКИ)

Darinka Marolova

CULTURE-SPECIFIC FENOMENA IN THE INTERLINGUAL COUNICATION
(GERMAN-MACEDONIAN, MACEDONIAN-GERMAN)

119

Драган Донеv, Марица Тасевска, Крсте Илиев

ВЛИЈАНИЕТО НА КУЛТУРОЛОШКИТЕ ОСОБЕНОСТИ ВРЗ
ПРОЦЕСОТ НА ПРЕВЕДУВАЊЕ

Dragan Donev, Marica Tasevska, Krste Iliev

CULTURAL IMPLICATIONS IN THE PROCESS OF TRANSLATION

129

----- *КУЛТУРА*

Marija Krsteva, Dragan Donev, Krste Plev
NEW MEDIA CONTENT – MEME 135

----- *ПРИКАЗИ*

Људмил Спасов, Ирина Петровска
„АКАДЕМСКО ПИШУВАЊЕ 1“ ОД АВТОРКИТЕ ВИОЛЕТА
ЈАНУШЕВА И БИСЕРА К. СТОЈЧЕВСКА 141

КУЛТУРНОСПЕЦИФИЧНИ ФЕНОМЕНИ ВО ИНТЕРЛИНГВАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА (ГЕРМАНСКИ – МАКЕДОНСКИ, МАКЕДОНСКИ –ГЕРМАНСКИ)

Даринка Маролова¹

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
darinka.marolov@ugd.edu.mk

Апстракт: Предмет на истражување на овој научен труд се културноспецифичните феномени во комуникацијата меѓу говорителите на германскиот и на македонскиот јазик, како припадници на две различни култури. За остварување на оваа комуникација е неопходно солидно познавање на двата јазика и на двете култури. Најчесто како познавачи на двата јазика и на двете култури се преведувачите кои, во својство на посредници, овозможуваат непречен тек на комуникацијата. Културноспецифичните феномени се доста проблематични, затоа што за голем број феномени од изворниот јазик не може да се пронајдат соодветни целосни преводни еквиваленти во јазикот-цел. Оваа проблематика структурно се обработува во рамките на две категории, т.е. како културноспецифични феномени во јазикот, и тоа во лексиката, граматиката и графемиката; и културноспецифични феномени во начинот на комуницирање каде што посебен акцент се става врз примената на фразеолошките изрази во комуникацијата.

Клучни зборови: *преvedување, преводна еквивалентност, културноспецифични феномени, реалии, фразеолошки изрази*

CULTURE-SPECIFIC FENOMENA IN THE INTERLINGUAL COUNICATION (GERMAN- MACEDONIAN, MACEDONIAN-GERMAN)

Darinka Marolova¹

¹Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
darinka.marolova@ugd.edu.mk

Abstract. Research subject of this scientific paper are the culture-specific phenomena in communication between German and Macedonian speakers as members of two different cultures. To achieve this communication it is necessary to possess a good knowledge of both languages and both cultures. Mostly the translators are those who know both languages and both cultures and who, as mediators, provide an uninterrupted flow of communication. Culture-specific phenomena are quite problematic, because for many phenomena of the source language, can not be found adequate full translation equivalents in the target-language. This issue is structurally processed within two categories, i.e. as culture-specific phenomena in language, actually in lexis, grammar and graphemics; and culture-specific phenomena in the way of communication, where special emphasis is put on usage of phraseological expressions in communication.

Key words: *translation, translation equivalence, culture-specific phenomena, realia, phrasal expressions*

Вовед

Обиди за дефинирање на поимот „култура“¹ досега имало од страна на многу културолози, социолози, антрополози и др. затоа што културата е предмет на истражување на културологијата, социологијата, антропологијата, но и на многу други дисциплини. Нидерман (Niedermann, 194, p.159) ја дефинира културата како сè она што не е дадено од природата, туку создадено од човекот – поединечно или во заедницата, односно она што ја надополнува природата со помош на човековиот труд.

Секоја култура поседува сопствени специфичности, т.н. културноспецифични феномени. Под културноспецифични феномени се подразбираат сите оние специфични објекти или апстрактни појави, кои што се цврсто сраснати за културата и предизвикуваат одредени претстави, а се непознати за другите култури или кај припадниците на другите култури предизвикуваат поинакви претстави. Нив ги има во сите животни полиња и го карактеризираат начинот на живеење на припадниците на една култура. Овде спаѓаат материјалните предмети, како што се облека, храна, музички инструменти, алати итн., како и дејствија, концепти, системи, ставови, навики, традиции, институции, титули, хумор, табу-теми итн. За Норд (Nord, 1993, p.22) културноспецифични се „сите форми на (јазично и нејазично) делување и однесување, кои врз основа на нормите, конвенциите и мислењата што владеат во една културна заедница се различни од оние во другите заедници“. Хансен (Hansen, 1996, p.63), пак, под културната специфика ги опфаќа „сите културни и социоекономски дадености на еден јазичен простор кои во одредена ситуација ќе доведат до одредено разбирање и до соодветно однесување“. Во секој случај, културноспецифичните феномени денес сведочат за разликите во доменот на општеството, политиката, социјалата и културата кои со векови се развивале во склад со географските, климатските, политичките, економските услови на околината. Со други зборови, културната специфика го одразува идентитетот на етничките групи.

Значи, поимот 'културна специфика' се однесува на предмети, дејства, концепти, институции кои се врзани за една заедница и им се добро познати на сите или на најголемиот број припадници на таа култура. Како културноспецифични елементи можеме да ги сметаме сопствените имиња, мерките, намирниците, обичаите, песните, облеката и многу други. Сите тие се групираат во т.н. културни системи, како на пр., систем на облека, систем на намирници, систем на ритуали и сл. Таквите системи понатаму можат да се делат на потсистеми, на пр., видови јадење, обичаи при јадењето, помошни средства за јадење и сл. како потсистеми на системот за исхрана. Како потсистеми на системот на помошни средства за јадење, пак, може да се сметаат: нож, виљушка, лажица и сл. Вакви потподелби можат да се направат на сите културни системи.

Културноспецифичните феномени се често присутни во комуникацијата, а нивната проблематична природа особено доаѓа до израз во интерлингвалната комуникација, за чие овозможување е неопходен ангажман на преведувач. Токму проблематичната природа на културноспецифичните феномени во комуникацијата меѓу говорителите на германскиот и на македонскиот јазик е предмет на истражување на оваа научна работа. Притоа се наведуваат голем број германски и македонски примери од областа на јазикот и од областа на начинот на комуницирање и се прави

¹ Постојењето на зборот 'култура' е регистрирано од 17 век и потекнува од латинскиот збор 'colere' кој на македонски значи 'негува'. (Assmann, 2006:9)

обид за изнаоѓање на соодветни преводни еквиваленти за ваквите феномени. Онаму каде што не постојат преводни еквиваленти, односно, велíme дека постојат лексички празнини во јазикот-цел, се пристапува кон образложенија на значењата. Во рамките на јазичните феномени посебно ќе се анализираат културноспецифичните феномени на лексичко, на граматичко и на графемско ниво, а во рамките на начинот на комуницирање особено ќе се задржиме на фразеолошките изрази, како феномени со изразита културна оптовареност кои се исклучително чести во комуникацијата (повеќе кај Marolova, 2014). За целите на истражувањето ќе се применуваат дескриптивни, аналитички, егземпларни, споредбени, дефинициски и др. научно-истражувачки методи.

Културноспецифични феномени во јазикот

Јазичните културноспецифични феномени ги опфаќаат феномените во рамки на лексиката, граматиката и графемиката кои имаат културна заднина.

Културноспецифичните феномени во лексиката (реалии) служат за вербализација на специфични феномени, на пр., предмети, обичаи, титули, мерни единици, институции итн. кои се најчесто поврзани со материјалната и духовната култура на говорителите на тој јазик. Таквите феномени се непознати за говорителите на другиот јазик, па затоа и останале невербализирани во текот на развитокот на јазикот-цел. Па, нив може слободно да ги наречеме „културни термини“. Бидејќи немаат соодветен преводен еквивалент, велíme дека за нив постојат лексички празнини во јазикот-цел.

Во прилог следуваат неколку примери на германски и македонски реалии, а нивните значења се објаснети на јазикот-цел.

Германски –Македонски	Македонски– Германски
<p><i>Seilschaft- XXX</i> Објаснение: овој термин потекнува од планинарењето и означува група на луѓе која е поврзана со сигурносна сајла за да се осигури од паѓање. Денес во политиката и економијата во преносна смисла се мисли на неформално групирање на луѓе со цел да си помогнат еден на друг за некаква придобивка, најчесто во негативна конотација („група луѓе, изврзани меѓу себе како црева“)</p>	<p><i>Налани – XXX</i> Објаснение: <i>handgemachte hölzerne Schuhe mit Ledergürtel, die besonders von den Mädchen draußen getragen wurden.</i></p>
<p><i>Abendland - XXX</i> Објаснение: вака некогаш се нарекувал западниот дел на Европа, особено Германија, Англија, Франција, Италија и Пиринејскиот Полуостров, односно станува збор за загубените западни провинции на Римското Кралство до 475 год. каде што се зборувало латински.</p>	<p><i>Свиждања –</i> Објаснение: <i>zeitlich genau bestimmte grenzübergreifende Treffen zwischen Mazedoniern und Bulgaren aus den Grenzstädten in der Zeit des Sozialismus.</i></p>

<p><i>Stasi - XXX</i> Објаснение: Ова е кратката форма на Министерството за државна безбедност која во ДДР истовремено служела и како служба за информации и тајна полиција и манфестирала моќ на партијата СЕД (Партија за социјалстичко единство на Германија)</p>	<p><i>Печалба – XXX</i> Објаснение: <i>vorübergehende Auswanderung der jungen Männer in der Vergangenheit zum Zweck der Arbeit in Ausland und mit der Absicht mit den Verdiensten wieder zur Familie zu Hause zurückzukehren.</i></p>
<p><i>Spätzle Maultaschen – XXX</i> Објаснение: специјалитет - џебови од тестенини полнети со смеса од мелено месо, кромид и киснато лепче или, вегетаријанско со сирење и спанаќ.</p>	<p><i>Пастрмајлија –XXX</i> Објаснение: <i>eine regionale Spezialität in manchen Ortschaften Mazedoniens, welche aus Teig und Fleisch zubereitet wird.</i></p>
<p><i>Töpferanz – XXX</i> Објаснение: вид народен танц преку кој се раскажува за секојдневни работи од минатото, пр.за грнчарството (герм. <i>Töpferhandwerk</i>)</p>	<p><i>Тешкото – XXX</i> Објаснение: <i>der schwere Reigentanz, ein mazedonischer tradioneller Volkstanz</i></p>
<p><i>Kathreintanz – XXX</i> Објаснение: овој обичај кај германските алски и франконски региони го означува завршувањето на традиционалната сезона за танцување и се одржува последата сабота пред 25 ноември.</p>	<p><i>Бабарска маска – XXX</i> Објаснение: <i>eine Pelzmaske, die zur Vorführung der Neujahrriuale in manchen Ortschaften Mazedoniens nach dem julianischen Kalendar (am 14. Januar) diente.</i></p>

Културноспецифичните феномени во граматиката се во тесна врска со граматичкиот систем на еден јазик и особено доаѓаат до израз при споредбеното набљудување на два јазика. Граматичките разлики во јазичните системи како лингвистички ентитети ги третира контрастивната лингвистика. Такви граматички феномени, контрастивно набљудувани во германскиот и во македонскиот јазик може да се регистрираат кај *Pluralia tantum*, кај глаголските видови, кај сложените глаголски времиња, кај удвоениот предмет и многу други, како што може да се види од следниве примери:

Германски –Македонски	Македонски– Германски
<i>eine Schere</i> (едн.) – <i>ножици</i> (множ.)	<i>ножици</i> (множ.) – <i>eine Schere</i> (едн.)
<i>Schlossberg</i> (сложенка) – <i>рид со замок</i> (именска синтагма)	<i>се смее</i> (повратен) – <i>lachen</i> (неповратен)
<i>ein bei seinem Volk schon damals geltender Grundsatz</i> (развиен атрибут) – <i>начело кое уште тогаш важело кај неговиот народ</i> (релативна реченица)	<i>завалила оган</i> – <i>sie machte ein Feuer</i> (различни колокации)
<i>Kaum hatte ich es genommen, so spürte ich, dass ich heute noch nichts gegessen hatte.</i> (експлицитен подмет) – <i>Штом го зедов, почувствував дека денес уште не сум јадел ништо.</i> (имплицитен подмет)	<i>го натерале</i> (резултативен вид) <i>дапонее</i> (деминутивен вид) – <i>sie baten</i> (неутрален вид) <i>ihn, etwas zu singen</i> (неутрален вид)
<i>Ich habe sie gesehen.</i> (перфект) – <i>Ja видов.</i> (минато определено свршено време)	<i>Му реков на човекот.</i> (аналитички индиректен предмет) – <i>Ich habe dem Mann gesagt.</i> (синтетички индиректен предмет – датив)

Културноспецифичните феномени во графемиката се претставени пред сè преку разлики во ортографијата и интерпункцијата кои почиваат на културни корени.

Денес сите именки, и конкретни и апстрактни, во германскиот јазик се пишуваат со голема почетна буква, за разлика од македонскиот јазик, каде што сите општи именки се пишуваат со мала почетна буква. Една од најмаркантните особини на германскиот јазик е присуството на умлаут, што претставува проблем при транслитерација на сопствените имиња од германски на македонски јазик. Како доста ефикасно решение со текот на времето се покажала адаптацијата на умлаутите кон македонскиот изговор, со употреба на, по изговор, најблискиот вокал. Така, *i* стои за *ü*, *e* стои за *ö* und *ä*. Освен тоа, постојат и букви кои ги има во едниот, а воопшто ги нема во другиот јазик. За илустрација може да послужи табелата што следува:

Германски –Македонски	Македонски– Германски
<i>Beichte</i> – <i>исповед</i> (голема – мала почетна буква)	<i>исповед</i> – <i>Beichte</i> – <i>исповед</i> (мала – голема почетна буква)
<i>das Grau</i> – <i>сивост</i> (голема – мала почетна буква)	<i>сивост</i> – <i>das Grau</i> <i>исповед</i> (мала – голема почетна буква)
<i>Was aber zu viel ist, ist zuviel und alles muss zuletzt eine ordentliche grade Art haben</i> - <i>Но, што е многу, многу е, а сè мора да се прави по редот на нештата.</i> (различна интерпункција)	<i>...кевејадам–имреколволкот–идвата!</i> <i>...sagte ihnen der Wolf. „Alle beide fresse ich.“</i> (различна интерпункција)
<i>Max</i> – <i>Макс</i> (различна ортографија)	<i>Луција</i> – <i>Lucia</i> (различна ортографија)

<i>Köln</i> – Келн (различна ортографија)	<i>Делчево</i> – <i>Deltschevo</i> (различна ортографија)
<i>Karlsruhe</i> – Карлсруе (различна ортографија)	<i>Тошо</i> – <i>Toscho</i> (различна ортографија)

Културноспецифични феномени во начинот на комуницирање

Познато е дека во комуникацијата се врши размена на информациски материјал помеѓу соговорниците во одреден ситуациски контекст. Во тој ситуациски контекст владеат извесни модели на однесување кои се во директна зависност од културата. Такви се, на пр., начинот на движење, на ориентирање, на облекување, на поздравување, на претставување (на некое лице), на обраќање, држењето дистанца кон соговорникот итн. Кога ќе се појават некои специфични начини на комуницирање во еден културен круг, кои им се туѓи на припадниците на некој друг културен круг, тогаш може да настане прекин на нормалниот тек на комуницирање. Па, така, во јазикот-цел може да дојде до промени во ориентираноста на исказот, начинот на нагласување на некои делови од дискурсот, сликовитоста, имплицитноста на исказот, примената на извици, употребата на фразеолошки изрази, игрите на зборови, лексичките варијации, начините на изразување чувственост итн.

Германски – Македонски	Македонски – Германски
<i>Entschuldigung, haben Sie etwas gesagt?</i> (учтива форма на обраќање) – <i>Рече нешто, чиче?</i> (директно обраќање со вметнување на лексика која означува роднинска врска)	<i>Отвори врата, затвори врата, и денот поминал!</i> ; - <i>Tür auf, Tür zu, und die Zeit ist vergangen</i> (потенцирање со императив – потенцирање со елипса)
<i>Man kann nie wissen.</i> - <i>Никогаши не можеш да знаеш.</i> –(промена на перспективата на говорниот акт)	<i>Ej, стари пријателу!</i> (извик и вокативна форма кај именката) - <i>Hör mal, alter Freund!</i> (лексичка манифестација и неутрална форма кај именката)
<i>Wie geht's?</i> - <i>Како си?</i> (промена на перспективата на говорниот акт)	<i>Koj знае од кога не сум бил во Охрид.</i> <i>Ich bin ja seit sehr langer Zeit nicht in Ohrid gewesen</i> (промена на перспективата на говорниот акт)
<i>Ich bin noch nie zu einem Baal gegangen.</i> (единечна негација) – <i>Никогаши не сум била на никаков бал.</i> (тројна негација – нагласување)	<i>Ако продолжиш да зборуваши, татко ќе те исфрли како партал.</i> – <i>Wenn du weitersprichst, wird dich Vater wegfehen.</i> (различна сликовитост)

Овде посебен акцент ќе ставиме на примената на фразеолошките изрази во комуникацијата, како феномени со изразена културна заднина.

Фразеолошките изрази, односно фразеологизмите „според стојалиштето на повеќе светски, па и наши фразеолози, можеме да ги дефинираме како неслободни

зборовни состави, секвенции, со значенски карактер, кои исклучиво како непроменлива целост и како еквивалент на единствен збор, се репродуцираат, од една до друга генерација родени говорители од исто јазично подрачје, и тоа, пред сè, во актот на говорот, и во принцип содржат најмалку два полнозначни збора кои, како и секој друг збор, при говорењето или пишувањето, беспрекорно се вклопуваат во исказот со евидентна можност за вршење на синтаксичка функција во реченицата, при што барем едниот од нив задолжително упатува на семантичка метаморфоза“ (Димитровски-Ширилов, 2003, стр. 2). Значи, станува збор за изрази кои настанале некаде во минатото и се пренесувале од колено на колено и носат извесна симболика која има врска со реалноста на поднебјето и на епохата во кои се појавиле за прв пат. Ако ги набљудуваме контрастивно, ќе сфатиме дека јазичните средства употребени во оригиналниот фразеолошки израз ја немаат секогаш истата симболика и во културата-цел. Па така, во тој поглед постојат три ситуации и тоа: постојење на целосна еквивалентност (кога за оригиналниот израз во јазикот-цел постои соодветен израз, т.е. израз со истите јазични средства и со истото значење); семантичка еквивалентност (кога за оригиналниот израз во јазикот-цел постои адаптиран израз, т.е. израз со различни јазични средства, а со исто значење) и нулта еквивалентност (кога за оригиналниот израз во јазикот-цел не постои соодветен израз (па, најчесто значењето се пренесува со парафразирање).

За илустрација во продолжение се нудат по неколку примери на фразеолошки изрази од секоја категорија:

а) Целосна еквивалентност

Германски –Македонски	Македонски – Германски
<i>Zähne wie Perlen – Бисер бели заби</i>	<i>Бисер бели заби – Zähne wie Perlen</i>
<i>hungrig wie ein Wolf – гладен како волк</i>	<i>гладен како волк – hungrig wie ein Wolf</i>
<i>sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenem – се чувствува како риба на суво</i>	<i>се чувствува како риба на суво – sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenem</i>
<i>schmeicheln wie eine Katze – се умилкува како мачка</i>	<i>се умилкува како мачка – schmeicheln wie eine Katze</i>
<i>arbeiten wie ein Pferd – работи како коњ</i>	<i>работи како коњ – arbeiten wie ein Pferd</i>
<i>fleißig wie eine Ameise – вреден како мравка</i>	<i>вреден како мравка – fleißig wie eine Ameise</i>
<i>treu wie ein Hund – верен како куче</i>	<i>верен како куче – treu wie ein Hund</i>

б) Семантичка еквивалентност

Германски – Македонски	Македонски – Германски
<i>schnell wie ein Puma – брз како стрела</i>	<i>брз како стрела – schnell wie ein Puma</i>
<i>stolz wie ein Pfau – горд како коњ</i>	<i>горд како коњ – stolz wie ein Pfau</i>
<i>gesund sein wie ein Fisch im Wasser – здрав како дрен</i>	<i>здрав како дрен – gesund sein wie ein Fisch im Wasser</i>
<i>Dreikäusehoch – висок метар и жилет</i>	<i>метар и жилет висок – Dreikäusehoch</i>
<i>Gebranntes Kind scheut das Feuer - Кoj се попарил од млеко, дува и на матеница</i>	<i>Кoj се попарил од млеко, дува и на матеница – Gebranntes Kind scheut das Feuer</i>
<i>müde wie ein Hund sein – мртов уморен</i>	<i>мртов уморен – müde wie ein Hund</i>
<i>reden wie ein Wasserfall – Зборува (меле) како празна воденица</i>	<i>Зборува (меле) како празна воденица – reden wie ein Wasserfall</i>

в) Нулта еквивалентност

Германски – Македонски	Македонски – Германски
<i>Mit Kind und Kegel – XXX</i> Значење: <i>со целата фамилија и со сета покуќнина</i>	<i>Ако баба лажи, труп не лажи. – XXX</i> Значење: <i>es gibt feste Beweise</i>
<i>jemandem lange Zähne machen – XXX</i> Значење: <i>му предизвикува желба, интерес за нешто</i>	<i>Ѓаволот ни копа ни ора. – XXX</i> Значење: <i>Es gibt einen Trieb, der die Menschen dazu bringt Sünde/Fehler zu machen</i>
<i>sich wie ein Aal winden – XXX</i> Значење: <i>се обидува на секој можен начин да се оправда, да излезе од тешка ситуација</i>	<i>Залудно работи, залудно не седи. – XXX</i> Значење: <i>besser umsonst (ohne Gewinne) zu arbeiten als sich umsonst zu faulenzten</i>
<i>wie von wilden Affen gebissen sein – XXX</i> Значење: <i>се однесува несоодветно, како полуден</i>	<i>Кoj со ѓаволот, тикви сади, ѓаволот на крај очите му ги вади.</i> Значење: <i>man muss aufpassen mit wem man eine Partnerschaft gründet.</i>
<i>Nicht das schärfste Messer in der Schublade sein – XXX</i> Значење: <i>не е најинтелигентен</i>	<i>Лозје не бара молитва, туку мотика.</i> Значење: <i>Man soll nicht Gebete sagen, sondern hart arbeiten um Erträge zu gewinnen.</i>

Заклучок

Културноспецифичните феномени, и оние во јазикот, и оние во начинот на комуницирање се од проблематична природа. Проблематичноста особено доаѓа до израз во интерлингвалната комуникација меѓу припадници на две различни култури. Секоја култура се одликува со свои специфики, кои со текот на времето навлегле и во јазикот, а се одразиле и врз начинот на комуницирање. За најголемиот број културни специфики се станува свесен дури во контакт со некој друг јазик, т.е. или како истражувачи кои се занимаваат со контрастивна анализа на два јазика, или како учесници во интерлингвалната комуникација, односно како припадници на две различни култури.

Онаму каде што постојат културни дискрепации во јазикот и во начинот на комуницирање меѓу припадниците на различни култури, се нарушува нормалниот тек на комуникација, па доаѓа до недоразбирања или до погрешни разбирања. За надминување на ваквите проблеми се ангажира преведувач. За да може да ги премостува културните дискрепации кои постојат во јазикот, и во начинот на комуницирање и со тоа доследно да си ја извршува поставената задача, преведувачот мора да поседува солидни познавања, како од двата јазика, така и од двете култури.

Културните дискрепации во јазикот може да се јават на ниво на лексика, граматика и графемика. На ниво на лексика тие најчесто се должат на тоа што во јазикот-цел за културноспецифичните феномени од изворниот јазик постојат лексички празнини. Во таков случај преведувачот е поставен пред предизвикот да наоѓа решенија за настанатите проблеми. Притоа, тој најчесто посетува по парафразирање на изразот, при што со употреба на минимален фонд на зборови се обидува да постигне максимално доближување на изразот до публиката на јазикот-цел.

Во рамките на граматиката се јавуваат разлики во граматичките системи на споредуваните јазици. Културната заднина на ваквите разлики најчесто лежи некаде во минатото и таа врска со културата избледела со текот на времето. Граматичките феномени се најчесто предмет на анализа на контрастивните лингвисти и не претставуваат голем проблем за преведувачите, под услов преведувачите солидно да ги познаваат граматичките системи на двата јазика. Овде преведувачите едноставно ги трансформираат граматичките структури, применувајќи ги правилата кои важат за јазикот-цел, без оглед на тоа колкави отстапки од формата на оригиналот ќе мора да направат. Истото се однесува и на феномените од графемиката, чија врска со културата е невидлива од синхрониски аспект. Преведувачот во вакви случаи ги адаптира изворните феномени кон графемскиот систем на јазикот-цел и создава текст во согласност со правилата на јазикот-цел, кој на реципиентот му изгледа сосема природно.

Кога станува збор за начинот на комуницирање меѓу припадниците на германската и на македонската култура, може да се констатираат голем број разлики, како на пример, разлики во начинот на обраќање, во перспективата на говорниот акт, во начините на потенцирање на некои елементи, за сметка на други, во сликовитоста на исказот и сл. За надминување на ваквите дискрепации, преведувачот најчесто го адаптира исказот кон културата-цел, или, пак, го парафразира, модулира, експлицира и сл.

Користена литература:

1. Assmann, A. (2006). *Einführung in die Kulturwissenschaft. Grundbegriffe, Themen, Fragestellungen*, Berlin, Erich Schmidt.
2. Burger, H. (2003). *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin, Erich Schmidt.
3. Duden (2002). *Redewendungen, Wörterbuch der deutschen Idiomatik*, 2. neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. Band 11, Mannheim/ Leipzig/Wien/Zürich, Dudenverlag.
4. Hansen, D. (1996). Zum Übersetzen von Kulturspezifika in Fachtexten. In: Kellertat, Andreas F. (Hrsg.): *Übersetzerische Kompetenz. Beiträge zur universitären Übersetzerbildung in Deutschland und Skandinavien*, Frankfurt am Main etc. Peter Lang, 63–78.
5. Marolova, D. (2014). *Kultur in Prosatexten in übersetzungswissenschaftlicher Beleuchtung mit einer exemplarischen Analyse von Texten aus dem Deutschen und dem Makedonischen* (Dissertation), Fakultät für Sprachen, Kulturen und Kommunikation, SEEU, Tetovo.
6. Niedermann, J. (1941). *Kultur. Werden und Wandlungen des Begriffs und seiner Ersatzbegriffe von Cicero bis Herder*. In: Bertoni, Giulio (Hrsg.): *Biblioteca dell' Archivum Romanicum. Serie I: Storia – Letteratura – Paleografia. Vol.28*. Firenze.
7. Nord, Ch. (1993). *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*, Tübingen & Basel, Franke.
8. Reiß, K. & Vermeer, H.J. (1991). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheori*, Tübingen, Niemeyer.

*

1. Димитровски, Т. & Ширилов, Т. (2003). *Фразеолошки речник на македонскиот јазик*, том први, Скопје: Огледало.
2. Никодиновска, Р. (2009) *Дидактика и евалуација на преведувањето од италијански на македонски јазик и обратно*, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
3. Рау, П; Маролова, Д. (2014) *Скрипта по предметот преведување и толкување од македонски на германски јазик*, Штип: Универзитет „Гоце Делчев“.